

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2019

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016 (HE 30/2015 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 5.11.2015.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2019 (VNS 1/2015 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 23.10.2015.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- talousjohtaja Mika Niemelä , työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Hannu Kemppainen, Innovaatorahoituskeskus Tekes
- toimitusjohtaja Pauli Heikkilä, Finnvera Oyj
- tieteellinen johtaja Anne-Christine Ritschkoff, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT (VNS 1/2015 vp)
- Keskuskauppakamari (HE 30/2015 vp)
- Palkansaajien tutkimuslaitos (HE 30/2015 vp)

Valiokunnan lausunto TaVL 11/2015 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

HE 30/2015 vp

Yleistä. Talousvaliokunta tähdentää hallituksen talouspolitiikan, kuten myös käsillä olevan talousarvioesityksen, päätavoitteena olevan Suomen talouden nostaminen kestäväen kasvun ja koheenevan työllisyyden uralle sekä julkisen talouden tasapainottaminen menoja karsimalla. Hallituksen linjauksen mukaan julkisten menojen osuus kansantuotteesta ei enää kasva ja veroaste ei enää nouse. Lienee kuitenkin ilmeistä, että menoja joudutaan lisäämään joillakin osa-alueilla ennakoinnattomien ja osittain Suomen omista toimista riippumattomienkin seikkojen vuoksi. Talousvaliokunta pitää talousarvion päälinjauksia kannatettavina tuoden esille seuraavat, työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan liittyvät huomiot.

Kasvun lähteet. Asiantuntijakuulemisessa on korostettu inhimillisen pääoman merkitystä Suomen tulevan kasvun moottorina. Useat asiantuntijatahot ovat tuoneet esille näkemyksiä, joiden mukaan valtio voisi parhaiten edesauttaa kasvua vahvistamalla väestön koulutusta ja tukemalla tuotekehitystä ja tutkimusta. On selvää, että valtiontalouden tasapainottamistoimet kohdistuvat osaltaan myös näille osa-alueille. Tulevan kasvun eväitä ei kuitenkaan tulisi syödä. Leikkausten koko ja toimien painotus tulisi mitoittaa niin, että ne haittaisivat mahdollisimman vähän vientituotannon kasvun kannalta tärkeitä toimintoja; Suomen talouden suuri haaste on nimenomaan viennin ja sitä kautta työllisyyden saaminen nousuun. Tämä voi todennäköisimmin onnistua viennin laadullista ja kustannuskilpailukykyä parantavilla toimilla. Yritysten mahdollisuudet onnistua tässä riippuvat merkittävästi elinkeinoelämän toimintaympäristöstä kokonaisuutena, johon liittyvät myös julkinen tuki tutkimus- ja kehitystyölle sekä pitkällä aikavälillä myös koulutuksen laatu. Pienten ja keskiuurten yritysten kansainvälistyminen on tärkeässä roolissa kasvun mahdollistajana. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättöminä laadukkaita ja tasapuolisia kansainvälistymistä edistäviä palveluja. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi Tekesin avustusvaltuuksiin kohdistuu merkittäviä leikkauksia. Yksittäisiä momenteja tai organisaatioita tarkasteltaessa tulee kuitenkin huomioida, että muillakin hallinnonaloilla kuin työ- ja elinkeinoministeriöllä on resursseja, jotka tosiasiallisesti kohdistuvat yritysten tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Esimerkiksi juuri Tekesillä on ollut käytössään myös TEM:n, LVM:n ja UM:n varoja.

Kärkihankkeet. Kärkihankkeilla pyritään rakenteiden uudistamiseen ja korkean arvonlisän toimintojen kehittämiseen. Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan kuuluva kärkihanke, joka pyrkii kilpailukykyyn vahvistamiseen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla, pitää sisällään muun muassa Team Finland -verkoston vahvistamisen, yritysten rahoitusaseman ja oman pääoman aseman vahvistamiseen liittyviä toimia, cleantech-ratkaisujen vauhdittamista sekä alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämistä elinkeinojen rakennemuutoksen alalla. Talousvaliokunta pitää näitä avauksia oikeansuuntaisina.

Yritysrahoitus. Suuret yritykset voivat hakea rahoitusta pankkisektorin ulkopuoleltakin, mutta mitä pienemmästä yrityksestä on kysymys, sitä todennäköisemmin se on riippuvainen pankkirahoituksesta. Rahoitusmarkkinoiden kriisi ja reaalitalouden taantuma ovat aiheuttaneet sen, että luottoriskejä arvioidaan aiempaa kriittisemmin ja riskien hinnoitteluun kiinnitetään enemmän huomiota. Tämän johdosta markkinapuutteita paikkaavien julkisyhteisöjen rahoitusinstrument-

Valiokunnan lausunto TaVL 11/2015 vp

tien rooli korostuu. Esimerkiksi Finnvera Oyj:n pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen luottotappiokorvaukset mahdollistavat sen, että yhtiö voi myöntää lainoja ja takauksia, vaikka yrityksen vakuudet olisivat riittämättömät liikepankkien antolainauksen parametreillä arvioituna.

Julkistalouden reunaehtojen kiristyessä on yhä tärkeämpää, että tukijärjestelmämme on rakennettu johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Eri toimien ja instrumenttien vaikuttavuutta on seurattava tarkoin, jotta löydetään kaikkein tehokkaimmat keinot kasvun edistämiseen.

VNS 1/2015 vp

Julkisen talouden tasapainottaminen edellyttää lyhyellä aikavälillä menojen leikkauksia, mutta keskipitkällä aikavälillä oleellista on toteuttaa sellaisia rakenteellisia uudistuksia, jotka paitsi kohottavat julkisen sektorin tuottavuutta myös hidastavat menojen kasvua. Jos talouskasvu pysyy hitaana, veropohja jää heikoksi eikä julkisen talouden rahoitusasema vahvistu odotetulla tavalla. Budjettiteknisillä valinnoilla ei saisi kuitenkaan rapauttaa rakenteellisten uudistusten aineellista perustaa.

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille tutkimusta ja kehitystyötä tukevien julkisyhteisöjen menoleikkausten ennakoituja vaikutuksia ja esitetty huoli vipuvaikutuksen menettämisestä leikkausten seurauksena. Erityisesti EU-hankkeissa kansallisen vastinrahan merkitys on ollut paitsi merkittävä vipu myös edellytys rahoituksen saamiselle ylipäänsä ja siten kansallisten maksuosuuksien kotiuttamiselle saatujen hankerahoitusten muodossa. Talousvaliokunta yhtyy asiantuntijoiden näihin huomautuksiin ja esittää huolensa siitä, että viisivuotiskehyksessä heikennetään talouskasvun todennäköisimpiä kasvutekijöitä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 21.10.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen ps
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Harry Harkimo kok (osittain)
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Eero Lehti kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas

Valiokunnan lausunto TaVL 11/2015 vp

jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Joakim Strand r
jäsen Antero Vartia vihr
varajäsen Sampo Terho ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 11/2015 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Suomessa on vakava taloudellinen tilanne. Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2019 toteaa Suomen bruttokansantuotteen useamman vuoden ajan tapahtuneen supistumisen, työttömien määrän kasvamisen ja työttömyysjaksojen pitkittymisen olevan todellisia merkkejä tilanteemme vakavuudesta. Lisäksi väestömme ikääntyy tuoden omat paineensa talouskasvulle sekä julkiselle taloudelle. Talouskasvumme uhkaa tulevinakin vuosina jäädä hitaammaksi kuin kilpailijamaidemme talouskasvu.

Selonteon ja valtion vuoden 2016 talousarvion perusteella on nähtävissä, että hallituksella on käytössään vaikeat keinot vakavan talous- ja työllisyystilanteen ratkaisemiseksi. On olemassa riski, että hallituksen sinänsä oikeat talouskasvu- ja työllisyystavoitteet eivät toteudu. Hallituksen tiekarttana tilanteen korjaamiseksi vaikuttaisi olevan kahden toimintatavan linja — mittavien leikkausten toteuttaminen ja kärkihankkeisiin ennakkoluulottomasti luottaminen.

Hallituksen elinkeinopolitiikan merkittävimmät panostukset ovat strategiset kärkihankkeet. Niihin on luvattu miljardin euron rahoitus. Hallituksen kärkihankkeissa on kannatettavia aihepiirejä, mutta hankkeiden rahoitus ja niiden toteutumisen todelliset vaikutukset nostavat esiin huolenaiheita.

Kärkihankkeiden rahoitus jaetaan usealle erityyppiselle hankkeelle ja usealle eri vuodelle. On vakava huoli, että kärkihankkeille varattu kokonaisrahoitus jää vuositasolla vaatimattomaksi, hankkeet sirpaloituvat ja vaikutus jää heikoksi. Tilanteen ollessa näin on vaikea nähdä, että kärkihankkeilla todellisuudessa laitettaisiin talous kasvu-uralle.

Hallitus aikoo julkisen talouden suunnitelmansa mukaan vähentää TEM:n elinkeino- ja innovaatiopolitiikan määrärahoja noin 200 miljoonaa euroa kehyskauden aikana. Lisäksi leikkauksia aiotaan toteuttaa noin 100 miljoonan euron edestä OKM:n hallinnonalalla korkeakoulujen määrärahoista. Vaikka hallitus siis panostaa kärkihankkeisiinsa, se samalla toteuttaa leikkauksia, jotka olennaisesti vaikuttavat heikentävästi kärkihankkeidenkin edistämiseen. Näillä leikkaustoimilla hallitus heikentää talouskasvun todellisia mahdollisuuksia.

Hallitus on ilmaissut leikkaavansa innovaatio- ja tutkimuskeskus Tekesin toiminnan rahoitusta yli 100 miljoonalla eurolla. Tämän toimenpiteen vuoksi on suuri riski, että suomalainen innovaatio- ja tutkimustoiminta ja korkea osaaminen murentuvat. Uusien tuotteiden vieminen markkinoille tulee hidastumaan tai jopa estymään. Samoin pienille ja keskisuurille yrityksille tärkeät pilottihankkeet saattavat vaarantua. Tämä vaikeuttaa uusien työpaikkojen syntymistä.

Tekesiltä leikkaaminen johtaa todennäköisesti myös yritysten tki-panosten vähenemiseen, koska yhteishankkeita ei ole totuttuun tapaan eivätkä into ja voimavarat riitä toteuttamaan hankkeita yksin. On tutkitusti todettu, että Tekesin yhden euron panostus on tuottanut kaksi euroa yritysten tki-rahaa. Samoin tutkimushenkilöstö on leikkausten johdosta ajautumassa vaikeaan asemaan. On mahdollista, että leikkaukset merkitsevät tutkimushenkilöstöön kohdistettavia irtisanomisia.

Valiokunnan lausunto TaVL 11/2015 vp

Valtioneuvoston selonteko ja hallituksen toimet eivät anna riittäviä vastauksia talouspolitiikkamme ja kasvun tärkeimpiin haasteisiin eli viennin vahvistamiseen, kotimaahan suuntautuvien investointien lisäämiseen, tuottavuuden ja työllisyysasteen nostamiseen tai osaamisen vahvistamiseen. Sen sijaan ostovoiman, koulutus- ja työllisyyspanostusten sekä tki-rahoituksen murentaminen sekä epävarmuuden kasvu lisäävät työttömyyttä.

Suomen tulisi nostaa mm. yksityinen palvelusektori yhdeksi tärkeäksi painopisteeksi ja luoda yksityisen palvelusektorin elinkeino-, kasvu- ja työllisyyspoliittinen strategiaohjelma, mukaan lukien matkailu. Samoin Suomen tulee olla aktiivinen Euroopan strategisten investointien rahaston (ESIR) hyödyntämisessä niin, että Suomi saa merkittävän osuuden mm. infrarahoituksen tukemisessa. Suomella on parannettavaa valmiuksissaan tehdä uusia investointeja tukevia rahoitushakemuksia. Pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistyminen on tärkeässä roolissa kasvun mahdollistajana. Laadukkaat ja tasapuoliset kansainvälistymistä edistävät palvelut eri puolella Suomea ovat siten välttämättömiä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon eikä tue valtioneuvoston toimintalinjaa.

Helsingissä 21.10.2015

Lauri Ihalainen sd
Kristiina Salonen sd
Hanna Sarkkinen vas
Ville Skinnari sd
Antero Vartia vihr